

KRÖNIKA

Martin Luther och bin Ladin

"Det har blivit å la mode att framställa kamrat Martin som en livsbejakande, sexig och närmast sprallig humorist. I själva verket var han en hatets och invektivens mästare"

Moderatledaren Bo Lundgren – Guds gåva till sossarna – har attackerat ärkebiskopen K G Hammar – Guds gåva till ateisterna. Lundgren spikade sina teser på DN Debatt den 28 november. Han hävdade att Hammars fördomsrika talibanbombningen och allmänt vänsteropportunistiskt svammel gjorde honom olämplig som den evangelisk-lutherska kyrkans överhuvud och att han lämpligen borde ansluta sig till Gudrunns lilla barnaskara.

Opinionsmässigt högg Lundgren tydligen i sten. Enligt DN består 90 procent av inkommande e-post av "passionerade försvarstal för humanisten Hammar. Vad de kallar Bo Lundgren lämpar sig inte för tryck."

IN I DEN TEOLOGISKA HETLUFTEN stormade även Aftonbladets Jeanne d'Arc, chefredaktör Helle Klein. I en ledare med rubriken "Lär av Luther, Lundgren!" läxas den senare upp: "Martin Luther tyckte att kyrkan skulle ta ställning till jordiska ting såsom krig, fred, rättvisa och mänsklig värd. Det kanske moderatledaren borde ta till sig."

Klein upprör sig över kyrkomedlemmen Lundgrens okunnighet rörande reformatorns åsikter. Enligt henne inspirerade Luther Karl Marx och månade om småfolket i Wittenberg, när brödpriset gick upp. Mammon och våld gillade han definitivt inte. Helle Klein är tydligen religiös, men hon bör kanske tänka sig för innan hon anklagar andra för att ha slumrat under religionskunskapen.

LUTHER STOD ALLTID PÅ ÖVERHETENS SIDA mot menigheten. Om furstarna vill slåss om en "tom nöt" är det folkets plikt att med glad min ställa upp som slaktboskap. I skuggan av Luthers furstefjäsk krälar den långa raden servila, svenska prelater som krökt rygg för patronus. Som tjänstvilliga verktyg för överheten indoktrinerade, registrerade och mobiliserade de sina manliga församlingsbor för transport till slagfälten till stor nytta för stormaktstidens krigarkungar. När Tysklands förtryckta bönder revolterade 1525 med ohemulna krav på till exempel livegenskapens upphävande, drabbades de av Luthers mäktiga vrede. I sin stridsskrift "Mot böndernas rövar- och mordarhopar" dundrade han: "Det är hög tid att man slår ihjäl dem som galna hundar... Här skall man slå till, dräpa och sticka ihjäl dem i hemlighet, envar som kan... Sådana förunderliga tider är det nu, att en furste bättre kan förtjäna himmelriket genom blodsutgjutelse än genom böner."

Kort sagt: "Det världsliga svärdet måste vara rött och blodigt, för världen är och måste vara ond."

Facit: 130 000 mosade bönder.

LUTHERS INSTÄLLNING TILL JUDARNA känner vi till och när det gäller hans förmodade känslor för talibanerna kan man få viss ledning genom en passus ur ett bordssamtal. Den 28 juni 1532 satt Luther i tankar vid bordet. Till slut sade han:

"Jag tänker på turkarna. Om jag vore Simson skulle jag genast veta råd. Jag skulle slå ihjäl tusen turkar varje dag. Det blev 350 000 turkar på ett år."

För att betona att han inte glömt bort kärlekens betydelse säger han en annan gång:

"Vad hjälper det dig... om du strypt alla turkar och likvärd syndar mot kärleken?"

Det har blivit å la mode att framställa kamrat Martin som en livsbejakande, sexig och närmast sprallig humorist. I själva verket var han en hatets och invektivens mästare. Paven var "antikrist", Erasmus "en stinkande lus", Caesar "en apa", Aristoteles "en lat äsna" och så vidare. Mot Helle Kleins söndagskoleveron av reformatorn kan ställas en självkaraktäristik från ett annat av Luthers bordssamtal: "Jag är som en övermogen skit och världen är ett gigantiskt rövhål."

SVANTE FOLIN

Modet viktigt tidiga moderr.

Det brukar sägas att blandningen av högt och lågt, av finkultur och populärkultur, är något som utmärker postmodernismen. (Ni har väl inte glömt den?) Kan så vara, men något helt nytt är det inte.

På väg mot det moderna genombrottet var gränsdragningen inte särskilt tydlig mellan de kulturella nivåerna, om man ens kan tala om sådana.

Under romantiken kunde poeter som Byron nå status av popstjärna och romanen var den stora populära litteraturformen under hela 1800-talet, något man läste som följetong i tidningar och tidskrifter innan den hamnade mellan bokpärmar.

Och modet. Inte var det sena tiders ungdomskultur som först gjorde klädstilarna till en viktig uttrycksform. Snobbismen är en gammal företeelse och noggrannhet med modeattributen har varit vanligt förekommande genom historien.

Dandyn Baudelaire

En av de främsta litterära dandynerna under förrföra seklet var Baudelaire, som minns inte flanerade på stan hur som helst. Rätt färg på kravatten och skjortan, inga säckiga brallor inte. Han tog kläderna på så stort all-

var att han satte sina åsikter om elegans på pränt och själv kunde han ses i sina kvarter på Île St Louis i rosa handskar, röd Halsduks och svart rock, flanerande i en säregit struttande gångstil enligt samtida observatörer.

Nu var Paris vid mitten av 1800-talet en modernare stad än de flesta andra och det var här modet fick sin huvudstad, som bekant. Redan i början av seklet kunde den modemedvetna strosa i gallerier och passager, de övertäckta butiksgatorna som blev det framväxande urbana borgerskapets offentliga rum par excellence.

Staden blev en scen

Under andra halvan av 1800-talet gjorde baron Haussmanns väldiga ombyggnadsprojekt hela staden till en scen. Det blev möjligt att ströva på breda trottoarer, sitta på eleganta kafféer och shoppa i de nya varuhusen, de moderna basarerna.

I detta nya Paris kände sig Baudelaire inte helt hemma, men ändå hörde han kanske till det i en grad som han inte själv insåg. Modet, det nya urbana livet och det konstnärliga avantgardet var intimt sammankopp-

Kravatten var oundgänglig för författaren och dandyn Charles Baudelaire.

Mode och modernitet

Tigersprung
Ulrich Lehmann
MIT Press, 2001

Tigersprung. Det andra kejsardömet Paris har lockat många uttolkare under senare decennier. Inte minst efter utgivningen av Walter Benjamins ofullbordade *Passagearbete*, där modet återkommer som ett bärande element, har denna tid blivit närmast mode bland kulturvetare av skiftande slag.

När Benjamin samlade sina citat på Bibliothèque Nationale under mellankrigstiden var Paris redan modernismens huvudstad. Inte ens då hölls det populära och det

högdagna isär. Jazzen gav rytmen och de litterära avantgardisterna sökte efter det primitiva.

Den historien har andra beskrivit utförligare, men Lehmann finner sin hjälte Benjamin i detta parisiska vimmel. Tillsammans med denne gör han sitt tigersprung tillbaka i historien.

Han tar också hjälp av en annan tysk tänkare, Georg Simmel, för att utrona modets roll för det moderna. Med sådana kompanjoner kan man ju inte gå helt vilt och färden blir sällsam.

Redan i det Paris som ännu inte nått fram till det moderna kan man skönja en del som inte gått ur mode. Viljan att chockera bor-

lat. Detta skulle ge Paris sin prägel och influera även andra staders liv.

Baudelaire var inte den enda av de litterära lejonerna som ägnade modet nästan lika stort allvar som poesin.

Hans vän och poetkollega Gautier skrev till och med en hel bok i ämnet och Mallarmé redigerade en modetidskrift, *La dernière mode*, där han själv bidrog med texter om det senaste. Möjligen var hans näsa för vad som gällde inte så bra, eftersom tidskriften försvann efter kort tid, men ännu på äldrens höst mindes den forna redaktören de ljusblå häftena med minst lika stor kärlek som sina lyriska prestationer.

Ett tigersprång

Det är knappast en slump att den i Storbritannien verkssamma kulturforskaren Ulrich Lehmann nu har tagit mode och modernitet till ämne för en omfattande undersökning betitlad

"Många av de litterära lejonerna ägnade modet nästan lika stort allvar som poesin"

